

AUGUSTA LUNDIN. SVERIGES FÖRSTA MODEHUS

29 AUGUSTI 2020 — 24 JANUARI 2021

Modevärlden som vi känner den idag, fick form i Paris under den senare delen av 1800-talet. Modehus etablerades med namnkunniga modeskapare i spetsen. Arbetet var beroende av ett helt nätverk av allt från spinnerier och väverier, textil-grossister, sömmerskor, tecknare och formgivare. Därtill kom modevisningar, modetidningar och lanseringsfester, vidare till varuhus, butiker och sist men inte minst de kunder som tog till sig modehusens nya stilar och smaker. Sömmerskan Augusta Lundin (1840–1919) öppnade 1867 Sveriges allra första couture-ateljé, där så kallad franska sömna var en specialitet – helt enkelt svenska för ”högre sömna”, alltså haute couture. Hon tog det franska modet till Sverige och hennes kunder i kungahuset, adeln och societeten men även i kulturvärlden och näringslivet fick ta del av det europeiska modets växlingar. Utställningen berättar om Augusta Lundins pionjärbete som kreatör och entreprenör runt sekelskiftet 1900, men tar även fram hantverket och arbetet bakom de praktfulla plaggen. Dräktens sociala roller och de profilerade kunderna ger en levande bild av denna storhetstid för den svenska modehistorien. Mer än 50 enastående plagg från Augusta Lundins ateljé från 1880-tal till 1930-tal visas i utställningen. Dessutom har miljöer byggts upp som kan ge en upplevelse både av sömmerskornas lokaler och de eleganta kundernas salonger. Några halvfärdiga plagg finns också med för att visa de välarbetade insidorna och ge en glimt av franska sömnadens inre mystik.

Utställningskuratorer: Anna Bergman, kostymtecknare och dräkthistoriker och Lotta Lewenhaupt, modeexpert. Utställningen är producerad gemensamt av Thielska Galleriet, Malmö museer och Göteborgs stadsmuseum.

KRISTIANSTAD, STOCKHOLM, PARIS. SÖMMERSKAN AUGUSTA LUNDIN

Redan som 14-åring hade Augusta Lundin påbörjat sin utbildning i fadern Anders Lundins skrädderi i Kristianstad. 1863 flyttade hon till Stockholm och vidareutbildade sig till mode- och finsömmerska. Bara ett par år senare, 1867 startade hon sin egen ateljé i tre små rum på Malmskillnadsgatan i centrala Stockholm. Ateljén drevs med hjälp av två av hennes systrar, Antonia och Maria. Verksamheten utökades under 1870-talet, bland annat med en butik för accessoarer och tyger och flyttades till större lokaler vid Brunkebergstorg. I samband med flytten blev Lundin bekant med Otto Gustaf Bobergh, som varit med och startat det inflytelserika modehuset Worth i Paris. Genom Bobergh fick Lundin viktiga kontakter i Paris och genom att sprida franskt mode till Sverige etablerades hon som landets främsta modehus. Dräkterna i detta rum visar Augusta Lundins förmåga att följa modets skiftningar runt förra sekelskiftet. Här syns både kurviga timglassilhuetter från 1900–1910 och rakare tubmodeller från det följande decenniet. Aftonkläderna gav både bäraren och sömnadsateljén möjligheter att briljera när det gällde val av dyrbara tyger, stilfulla dekorationer och ovanliga detaljer.

MÅNGSIDIGT HANTVERK. FRANSK-SÖMNADENS INRE MYSTIK

Den högsta formen av skräddarkonst, haute couture, utvecklades i Paris under 1800-talet. Det skulle vara högsta kvalitet i tillskärning, sömnadsarbete och dekorationer, och dessutom skulle varje plagg vara unikt, skapat för den enskilda kunden. På svenska kallades detta för franksömnad, och var grunden för arbetet i Augusta Lundins modehus. Det skickliga hantverket med skärning och konstruktion visar franksömnadens hemligheter, särskilt om man synar plaggen från insidan. Silhuetten byggs upp med fjädrar av valben eller stålspalter, ungefär som ett snörliv. Dräktens liv kunde formas med 9–12 fjädrar, infällda i sydda kanaler. Det var vanligt att liven var väl arbetade, med dekorativa veck, rynkningar, påsydda band och broderier. Dessutom var de utbytbara: till samma kjol kunde det bäras upp till tre olika liv, för olika tillfällen. Se närmare på variationsrikedomen i de liv som visas här inne – med färger, material, skärningar och dekorationer skapas oändliga möjligheter till eleganta kombinationer.

MODERIKTIG GARDEROB. REPRESENTATION OCH FRITID

Att följa med modets skiftningar var viktigt för både kunderna och Augusta Lundin. Det var inte ovanligt med upp till fem klädbyten om dagen, så för den som ville vara modemedveten krävdes mycket arbete. Damernas garderober var omfångsrika och innehöll kläder för sex till sju olika sorters tillfällen – från skridskoturer och promenad till teaterbesök och stor gala. För borgerskapets och adelns damer handlade det även om att vara representativ – klädseln speglade familjens prestige och status. Dräkterna berättar också om det sociala livet och om konventionerna i sekelskiftets samhälle. Sorgkläder indelades exempelvis i olika stadier: djup sorg och helt svart upp till ett år, därefter halvsorg ett halvår. Samtidigt blev svart på modet mot slutet av 1880 talet, och bars även i andra sammanhang. Augusta Lundin kunde tillgodose alla önskningar och behov – denna sal innehåller allt från elegant visitdräkt, välsittande riddräkt och en vacker brudklänning i vitt till en spektakulär chockrosa maskeradkostym i 1700-talsstil.

ARBETET BAKOM KULISSERNA. SÖMMERSKORNA I ATELJÉN

På bilden i fonden ser vi 18 anställda på plats i Augusta Lundins ateljé på Brunkebergs torg 2, mitt i centrala Stockholm. Här pågår arbetet med mönsterdelar och sömnad av plagg, i högra hörnet har en springflicka kommit in. Under 1880-talet hade Augusta Lundins verksamhet vuxit till 26 rum i tre våningsplan, där 160 anställda producerade upp till 30 plagg om dagen under högsäsong. Som mest hade modehuset 175 sömmerskor. Arbetsvillkoren var ofta tuffa för sömmerskor, men Lundin var en modern och populär arbetsgivare. 1890 förkortades arbetstiden med två timmar, från 8–20 till 9–19, alltså 10 timmars arbetsdag, med 1 timmes avbrott för gratis middagsmål. Hon betalade för övertid, var behjälplig med sjukvård och gav 14 dagars betald semester, vilket var ovanligt för tiden. 1892 infördes elbelysning i ateljéerna, för att underlätta arbetet. De kunder som hade en egen provdocka, med personliga mått, kunde få en aftonklänning tillverkad på bara tre dagar. Allt arbete gjordes för hand, enbart de raka sidsömmarna på kjolen syddes på maskin. Varje del av plagget – ärmor, liv, kjol – syddes av olika sömmerskor. Hela plagget monterades, det vill säga syddes ihop, av ytterligare andra. Broderier och dekorationer utfördes i sin tur av de som var specialiserade på det. På så sätt hade hela arbetet rationaliserats. Augusta Lundin kunde ypperligt hantverk men hade också förmågan att ta till sig nya arbetsmetoder och visa på modernt ledarskap.

MODEHUSETS SALONGER. MÖTESPLATS OCH ARBETSPLATS

Augusta Lundins modehus var indelat i olika avdelningar. En halvtrappa upp från gatuplanet låg entré och butik där man kunde handla accessoarer och tillbehör. På andra våningen fanns den välkomnande salongen där man tog emot kunderna. Det var här som plaggen provades och kunderna serverades te eller kanske ett glas likör då tyger och modeller valdes ut. Ateljén låg högst upp, på tredje våningen. Efter att man tagit mått på kunden och gått igenom val av modell och tyg, utfördes i regel tre provningar. Vid första provningen handlade det enbart om toilen, en förlaga i lakansväv. Vid andra och tredje provningen avsynades det uppsydda plagget och eventuella ändringar gjordes direkt. Salongerna var inredda med möbler i fransk klassisk 1700-talsstil och draperier och mattor i enlighet med tidens dekorativa smak. I denna sal finns några av de konstverk som en gång prydde modehusets väggar: målningen Årstiderna (c. 1890) med scener från Stockholms sällskapsliv, målad av Anna Palm de Rosa, samt porträtt av Augusta Lundin och systemen Antonia Lundin, målade av Robert Lundberg. Konst och inredning bidrog till modehusets eleganta rykte. De välsydda plaggen användes i olika sammanhang. Åtminstone två gånger om året förnyade kunderna garderoben, men ofta även vid speciella högtidliga tillfällen. Varje plagg har sin historia. Grevinnan Eva Ehrensvärd på Svaneholms slott i Skåne deltog i upp till 12 baler per månad, vilket krävde en stor garderob. Den vinröda aftonkappan användes som scenkostym för skådespelaren Alice Eklund, som också var teaterchef vid Blancheteatern i Stockholm.

DEN FRANSKA KOPPLINGEN. BOBERGH & WORTH

Augusta Lundins koppling till den franska modevärlden handlade inte bara om smak och stil, utan också om personliga kontakter. Engelsmannen Charles Frederick Worth (1825–1895) och svensken Otto Gustaf Bobergh (1821–1882) arbetade för den franska tygfirmen Gagelin, men fattade beslutet att starta eget modehus. Våren 1858 grundades Worth & Bobergh på 7 rue de la Paix i Paris, vilket har gått till historien som Paris första riktiga couture-hus. Worth var designer och Bobergh var direktör med ekonomiskt ansvar. 1870 upplöstes samarbetet och Bobergh återvände till Sverige, som mycket förmögen. Han bosatte sig i Stockholm och blev granne till Augusta Lundin. Genom Bobergh fick Lundin kontakter i Paris som resulterade i att hon fick ensamrätt i Sverige på modeller från Worth.

NYA TIDER, NYA STILAR. EFTERSPEL

Efter första världskriget hade konkurrensen ökat, i Stockholm fanns exempelvis NK:s Franska, Märthaskolan, Nanna Bagge och Systrarna Tunborg. De utmanade Augusta Lundins ateljéer vad gällde kvalitet, trendkänsla och tidsanda. Dessutom hade konfektionen slagit igenom och färdigsydda plagg valdes framför ateljésydda. Flera trogna kunder fanns kvar i kundkretsen. Författaren Selma Lagerlöf beställde klänningar från Augusta Lundin till alla betydelsefulla tillfällen i karriären. Denna ljuslila klänning bars vid författarens 80-årsfirande, år 1938. Den chokladbruna dräktens modell kallades jazzklänning och visar att modehuset fortsatte att hänga med i tidens skiftningar. Efter Augusta Lundins död 1919 övertogs företaget av två syskonbarn. Företaget ombildades och blev i början av 1930-talet en mindre sömnadsateljé under namnet Maison Augusta, men avvecklades helt 1939. Att skapa mode handlar inte enbart om att hitta på nya stilar, det handlar även om att bemästra ett hantverk in i minsta detalj. Respekt för hantverket är Augusta Lundins arv in i vår egen tid. Hon var en yrkesstolt sömmerska och ledare med internationell utblick, som hade förmågan att skapa stil som väcker förundran än idag.

SNILLE OCH SMAK. KUNDKRETSEN

Det var över- och borgarklassens eleganta damer som utgjorde Augusta Lundins kundkrets. Genom att klä sig väl speglade de hela familjens sociala betydelse och ekonomiska status. Kvinnorna visade stil och status genom att klä sig hos Augusta Lundin, och samtidigt steg modehusets rykte genom de framstående kunderna. Här visas ett urval av porträtt av kvinnor från kungligheter till profiler inom svenskt näringsliv, kulturliv och sällskapsliv kring sekelskiftet 1900, som var kunder hos Augusta Lundin och som bar en del av de kläder finns med i utställningen.